

XORIJIY DAVLATLARDAGI OILAVIY MEDIATORLARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR VA ADVOKATNING MEDIATOR SIFATIDAGI OILAVIY NIZOLARNI HAL ETISH TAJRIBASI

Qudrat Matkarimov Qalandarovich,

Toshkent davlat yuridik universiteti “Sud, huquqni muhofaza qiluvchi organlar va advokatura” kafedrasida dotsent vazifasini bajaruvchisi, yuridik fanlari doktori

E-mail: matkarimovqudrat79@gmail.com

Xoliqov Shohrux Ikromali o‘g‘li,

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

E-mail: shohrux.lawyer_xoliqov@mail.ru

ANNOTATSIYA

Maqolada oilaviy nizolar va nizolarni hal etishda mediatsiya tartib-taomilini o‘tkazish bo‘yicha xorijiy tajriba muhokama qilinadi, xorijiy mamlakatlardagi mediatorlarga qo‘yiladigan talablar tahlil qilinadi. Mediatsiyaning joriy etilishi bugungi kunning tabiiy tendentsiyasi, oilaviy sohadagi nizolarni hal etish, nizolashayotgan tomonlarga ko‘proq mos keladigan natijani olish imkonini beruvchi vosita ekanligi ta’kidlandi. Oilaviy nizolarni hal qilish mas’uliyatli vazifadir, shuning uchun aksariyat xorijiy mamlakatlarda mediatorga kasbiy malaka, oilaviy mediatsiya sohasida qo‘shimcha maxsus tayyorgarlik, yosh va amaliy tajribaga oid maxsus talablar mavjud. Shu bilan birga, mediatorning kasbiy mahoratiga qo‘yiladigan talablardan tashqari, mediatorning axloqiy fazilatlariga qo‘yiladigan talablar ro‘yxati ham mavjud. Xulosa qilinadiki, dunyoning aksariyat rivojlangan mamlakatlarida mediator faoliyati qonun bilan tartibga solinadi va ham professional, ham noprofessional asosda amalga oshiriladi, biroq bir qator mamlakatlarda subyektlar qonunchiligida qo‘shimcha huquqbuzarliklar belgilanishi mumkin. mediatorga qo‘yiladigan talablar. Shu bilan birga, O‘zbekistonda bo‘lgani kabi, professional mediatorlar ko‘pincha oliy ma’lumotli yoki qo‘shimcha kasbiy ta’lim olgan shaxslardir.

Kalit so‘zlar: *Mediatsiya, oilaviy nizo, oilaviy mediatsiya, mediator, huquqiy nizo va nizolarni muqobil hal etish, konflikt.*

REQUIREMENTS FOR FAMILY MEDIATORS IN FOREIGN COUNTRIES AND THE EXPERIENCE OF A LAWYER IN RESOLVING FAMILY DISPUTES AS A MEDIATOR

Kudrat Matkarimov Kalandarovich,

Acting Associate professor of the Department of Judicial, law enforcement
agencies and advocacy, Tashkent State University of Law, (DSc)

E-mail: matkarimovkudrat79@gmail.com

Khalikov Shohrukh Ikromali ugli,

Master of Tashkent State University of Law,

E-mail: shohrux.lawyer_xoliqov@mail.ru

ABSTRACT

The article discusses the foreign experience of conducting the mediation procedure in resolving family disputes and conflicts, analyzes the requirements that apply to mediators in foreign countries. It is emphasized that the introduction of mediation is a natural trend of the present time, a way to resolve conflicts in the family sphere, allowing you to get the result that suits the parties to the dispute the most. The settlement of family conflicts is a responsible task, therefore, in most foreign countries, special requirements are imposed on the mediator regarding professional qualifications, additional special education on the profile of family mediation, age, practical experience. However, in addition to the requirements for professional skills and skills of the mediator, there is also a list of requirements for the moral qualities of the mediator. It is concluded that in most developed countries of the world, activities. The mediator is regulated by law and is carried out both on a professional and non-professional basis, however, in a number of countries, the legislation of subjects may establish additional requirements for the mediator. At the same time, as in Uzbekistan, professional mediators are most often persons with higher education or who have received additional professional education on the application of the mediation procedure..

Keywords: Mediation, family dispute, family mediation, mediator, conflict, alternative resolution of legal disputes and conflicts.

ТРЕБОВАНИЯ К СЕМЕЙНЫМ МЕДИАТОРАМ В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ И ОПЫТ ЮРИСТА В РАЗРЕШЕНИИ СЕМЕЙНЫХ СПОРОВ В КАЧЕСТВЕ МЕДИАТОРА

Кудрат Маткаримов Қаландарович,

Ю.ф.д., и.о. доцент кафедры суд, правоохранительные органы и адвокатуры, Ташкентского государственного юридического университета

E-mail: matkarimovkudrat79@gmail.com

Халиков Шохрух Икромали угли,

Магистр Ташкентского государственного юридического университета,

E-mail: shohrux.lawyer_xoliqov@mail.ru

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается зарубежный опыт проведения процедуры медиации при разрешении семейных споров и конфликтов, анализируются требования, которые предъявляются к медиаторам в зарубежных странах. Подчеркивается, что внедрение медиации является закономерной тенденцией настоящего времени, способом разрешения конфликтов в семейной сфере, позволяющим получить результат, который в наибольшей степени устраивает участников спора. Урегулирование семейных конфликтов является ответственной задачей, поэтому в большинстве зарубежных стран к медиатору предъявляются особые требования, касающиеся профессиональной квалификации, дополнительного специального обучения по профилю семейной медиации, возраста, наличие практического опыта. Однако помимо требований к профессиональным умениям и навыкам медиатора существует еще и список требований к нравственным качествам посредника. Делается вывод, что в большинстве развитых стран мира деятельность медиатора регулируется законодательно и осуществляется как на профессиональной, так и не на профессиональной основе, вместе с тем в ряде стран законодательство субъектов может устанавливать дополнительные требования к медиатору. При этом, как и в Узбекистане, профессиональными медиаторами чаще всего являются лица, имеющие высшее образование или получившие дополнительное профессиональное образование по вопросам применения процедуры медиации

Ключевые слова: Медиация, семейный спор, семейная медиация, медиатор, конфликт, альтернативное разрешение правовых споров и конфликтов.

KIRISH

Bugungi kunda quyidagi tendentsiyani qayd etish mumkin: mediatsiya o'tgan asrning oxiridan beri qo'llanilgan ko'plab davlatlarda sud jarayoni boshlanishidan oldin mediatsiya xizmatlaridan foydalanish majburiydir. Xorijiy mamlakatlarda oilaviy huquq doirasiga kiruvchi nizolarni hal qilishda sudga murojaat qilish o'rniga uchinchi shaxslar – mediatorlarga murojaat qilish an'anasi bor. Mediator – “mustaqil shaxs, taraflar tomonidan nizoning mohiyati bo'yicha qaror ishlab chiqishda yordam berish uchun nizoni hal qilishda vositachi sifatida jalb qilingan mustaqil shaxslar” [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

Nafaqat rivojlangan mamlakatlarda, balki boshqa mamlakatlarda ham sud amaliyotiga asoslanib, shuni ta'kidlash kerakki, voyaga etmaganlar haqidagi nizo hal qilinadigan har qanday oilaviy nizo, agar nizoda ota-onalar o'rtasida kelishuvga erishilsa, yanada samaraliroq hal qilinadi. Amalda, oilaviy nizolarni hal qilishda ota-onalar ko'pincha bolaning huquqlarini e'tiborsiz qoldiradilar. Bolalar manfaatlarini himoya qilish uchun mediatorlarni jalb qilish kerak. Oilaviy nizolarga nisbatan qo'llaniladigan mediatsiya oilaviy mediatsiya deb ataladi. [1].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Mazkur maqolani yoritish jarayonida ilmiy bilishning mantiqiylik, tarixiylik, izchillik va obyektivlik usullaridan keng foydalanildi. Mazkur maqolada mediatsiya – oilaviy nizolarini hal etishning muqobil usuli va uning bugungi kundagi xususiyatlari, xorij tajribalari hamda mediatorlarga qo'yilgan talablar haqida fikrlar tahlil qilindi. Xorij davlatlarining «Mediatsiya to'g'risida»gi qonunlari hamda O'zbekiston Respublikasining «Mediatsiya to'g'risida»gi 2018-yil 03-iyul O'RQ-482-O'RQ metodologik manba bo'lib belgilandi. Shu bilan birga Xudoykina T.V, Sayfetdinova A.F, Krsova V.G., Kolyasnikova Yu.S, Gaydayenko-Sher N.I va yuridik fanlar nomzodi Ponasyuk, Andrey Mixaylovich kabi huquqshunos olimlarning ilmiy ishlari hamda tajribalaridan keng foydalanildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Oilaviy nizolarni hal qilish juda mas'uliyatli vazifadir, shuning uchun ham ayrim xorijiy mamlakatlarda mediatorga alohida talablar qo'yiladi.

Germaniyada 2012-yil 21-iyuldagi «Mediatsiyani qo'llab-quvvatlash va nizolarni suddan tashqari hal etishning boshqa tartiblari to'g'risida»gi qonunga muvofiq mediator mediatsiya asoslari va uning tartib-qoidalari bo'yicha nazariy bilimga ega bo'lishi, mediatsiya muzokaralarni amalga oshirish va muloqot qilish

texnikasiga hamda nizolarni boshqarish, mediatsiya huquqi (magistratura), amaliy mashg'ulotlar va rolli o'yinlar texnikasi sohalarda bilimga ega bo'lish lozim [2].

Oilaviy munosabatlarda nizolarni hal etishning muqobil usullarini ishlab chiqish va joriy etishning hal qiluvchi omillaridan biri oila markazlari advokatlarining ushbu usullarga munosabati, ularning oiladagi konfliktlarni boshqarish tizimini yaratishdagi ishtiroki hisoblanadi. Germaniya advokatlar kasb etikasiga asosan advokatlar qonunni haqiqiy vaziyatlarda qo'llash uchun o'qitilishi tushuntirilgan. Advokatlar faoliyat sohasiga qarab mavjud vaziyatlarda professional mediatorlik faoliyatini ham amalga oshiradi. Ular nizo tomonlari va oila a'zolari, hech kimni ortda qoldirmasdan, barcha ishtirokchilarga mos keladigan yechim topishga mas'ul hisoblanadi. Advokat mediator sifatida sud muhokamasidan farqli o'laroq, uchinchi shaxs tomonlarningning shaxsiy manfaatlarini hal qilmaydi.

Buyuk Britaniyada mediatsiyadan foydalanishni tartibga soluvchi yagona qonunchilik hujjati mavjud emas, shuning uchun mediatsiya asosan xususiy tashabbuslar, sudyalarning hamjamiyatining faol ishtiroki bilan mediatsiyani rivojlantirishga qaratilganligi tufayli rivojlanmoqda. Asosan, mediatsiya instituti sud amaliyoti yordamida shakllanadi. Mediatsiya to'g'risidagi normalar alohida hujjatlarda, oilaviy protsessual qonun hujjatlarida, sudlar to'g'risidagi qonun hujjatlarida, jinoyat ishlari bo'yicha sudlarning vakolatlari to'g'risidagi qonunda va boshqalarda o'z ifodasini topgan. Quyidagi xususiyatlarni ta'kidlash lozimki, mediatsiya doimo ixtiyoriy jarayondir. Ba'zi hollarda mediatsiya uchun murojaat qilish tizimi mavjud. Oilaviy nizoni hal etish bo'yicha mediatsiya tartib-taomilida ishtirok etishdan bosh tortgan taqdirda, tomonlarga nisbatan jazo choralari qo'llanilmaydi. Turli tashkilotlar mediatsiya xizmatlarini bepul taqdim etadi, shu jumladan sud mediatsiya dasturlari doirasida ham. Shu bilan birga, mediatsiya xarajatlari sud jarayonidagi kabi bir xil shartlar va printsip bo'yicha bepul yuridik yordam ko'rsatishda qoplanishi mumkin. Angliya va Uelsda sudyalarning mediator sifatida qatnashishi mumkin emas. Biroq, sudlar mediator sifatida harakat qilishlari mumkin. Birlashgan Qirollikda mediatsiyaning maxfiyligi asosan tomonlar va mediator o'rtasidagi kelishuv bilan tartibga solinadi va amalga oshiriladi. [3]

Advokatlar ham to'g'ridan to'g'ri oilaviy nizolarda mediatorlik faoliyatini olib boorish imkoniyatiga ega emas. Keng doiradagi milliy va xalqaro oilaviy huquq assotsiatsiyalarida, shu jumladan Xalqaro oilaviy huquqshunoslar akademiyasi va Xalqaro hamkorlikdagi professionallar akademiyasida vakillik qiladigan advokatlik firmalariga a'zo advokatlar oilaviy nizolarni hal qilishda tomonlar ixtiyori bilan

mediativ kelishuv tuzish huquqlari berilgan. Agarda advokat tomonlardan birining hinoyachisi bo'lgan holda mediatorlik vazifasini bajara olmaydi.

Buyuk Britaniyada Adliya vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan Fuqarolik mediatsiya bo'yicha qo'llanmasiga asosan mediatorlar va advokatlarning oila, biznes sohasidagi nizolarda mediatsiyani qo'llash jarayonida nizoni hal qilishning turli variantlarini ko'rib chiqishga yordam beradi, lekin ular maslahat bermaydilar. Ularning vazifasi taraflar va boshqa tomon o'rtasidagi suhbatni osonlashtirishdan iboratligi nazarda tutilgan.

Avstriyada, Germaniya kabi, mediator ishiga qo'yiladigan talablarni taqdim etishning aniq tizimi mavjud. Avvalo, talablarning mavjudligi mediatorning Federal Adliya vazirligi reestriga kiritilishi istagiga bog'liq. Agar shaxs reestrda ro'yxatdan o'tmasdan mediatsiya xizmati ko'rsatish niyatida bo'lsa, u holda bu shaxsga hech qanday talab qo'yilmaydi va u mediatsiya bilan erkin shug'ullanishi mumkin. Agar biror kishi ushbu reestrga kirishni xohlasa, u rasmiy yozma ariza bilan murojaat qilishi kerak. 2004 yil 1 maydagi «Fuqarolik ishlari bo'yicha mediatsiya to'g'risida» Federal qonunining talablariga muvofiq, mediator 28 yoshdan katta bo'lishi, kasbiy malaka va fuqarolik javobgarligi sug'urtasiga ega bo'lishi kerak. Yuqoridagi talablar bajarilgan taqdirda, shaxs Federal Adliya vaziri tomonidan reestriga kiritiladi.[4]

Shveysariyada ham vaziyat taxminan bir xil. Akkreditatsiyadan o'tish uchun vositachiga quyidagi asosiy talablar qo'yiladi: oliy yuridik yoki gumanitar ma'lumotga ega bo'lishi; treningdan o'tish. Bunday treningning davomiyligi 18 oy ichida kamida 200 soat bo'lishi kerak. Ushbu soatlarning 160 soati boshlang'ich ta'limga, uning bir qismi tanlangan mutaxassislikka (bu holda oilaviy huquq mediatsiyasi) va 40 soati tajribali mediator nazorati ostidagi amaliyotga bag'ishlangan; 3) amaliy tajribaning mavjudligi. Amaliy tajriba talablari asosiy tayyorgarlikni tugatgandan so'ng oilalar va juftliklar bilan kamida ikki yil ishlashni o'z ichiga oladi [4].

Agar mediator oliy ma'lumotga ega bo'lmasa, akkreditatsiyadan o'tish uchun mediator ijtimoiy ish sohasida umumiy yoki o'rta kasb-hunar ma'lumoti va mediatsiya sohasida katta amaliy tajribaga ega ekanligini tasdiqlashi kifoya qiladi. Katta amaliy tajriba deganda kamida yigirmata ishda ishtirok etish tushuniladi, ularning har biri ikki yildan besh yilgacha bo'lgan muddatda kamida uchta sessiya tayinlangan. Shu bilan birga, ushbu muddatdan kamida beshta ish mediatsiya bitimi imzolanishi bilan yakunlanishi, qolgan beshta ish bo'yicha esa nazorat o'rnatilishi shart.

Mediator oilaviy nizoni hal qilishda insoniy munosabatlarning o'zaro ta'siri va rivojlanishi dinamikasiga va psixologik jihatda tomonlarni yarashtirishga harakat qiladi. Konfliktga tomonlarning vaziyatlaridan kelib chiqib baholaydi va ularni bir markazga kelishi uchun imkoniyatni yaratadi. Nafaqat oilaviy nizolarda balkim boshqa nizolarda ham advokat mediator sifatidagi vazifasida konfliktga mavhum, obyektiv, shaxssiz yondashuvni ishlab chiqadi. Bu advokatga sud va arbitrajda yaxshi imkoniyatni ta'minlaydi.

Advokatlar odatda his-tuyg'ular bilan ishlashga o'rgatilmaganligi sababli, ular uchun mediatorlik haqida gap bo'lmaydi. Bundan tashqari, ularda konfliktga nisbatan egosentrik, optimistik, o'ziga haddan tashqari ishonchli qarash, mag'lubiyatdan qo'rqish paydo bo'ladi. Ma'lumki, sudda bir tomon g'alaba qozonadi, ikkinchisi yutqazadi. Shuning uchun hamkorlikka asoslangan integrativ muzokaralar va vositachilikdan rad etish holatlari uchrab turadi. Shunday bo'lsa-da advokatlar mediator sifatida oilaviy masalalarini samarali va tezkor hal qilish imkonini beruvchi muzokora, mediatsiya kabi nizolarni sudga qadar hal qilish usullarini taklif qilmoqda.

Eng rivojlangan talablar tizimi Kanadaga tegishli. Ushbu mamlakatda mediatsiya 1985-yilda tashkil etilgan Kvebek oilaviy mediatorlar assotsiatsiyasi tomonidan amalga oshiriladi. Uning tarkibiga 295 nafar mutaxassis: advokatlar, notariuslar, ijtimoiy xodimlar, oilaviy mediatsiya bo'yicha qo'shimcha maxsus tayyorgarlikdan o'tgan pedagogik psixologlar kiradi. Mediatorlarning kasbiy tayyorgarligini tan olish Kvebek Fuqarolik protsessual kodeksining bir qismi bo'lgan Oilaviy vositachilik qoidalariga bo'ysunadi. Akkreditatsiya ikki bosqichda amalga oshiriladi: nomzod Nizomda belgilangan muddatda yakuniy akkreditatsiya uchun barcha talablarni bajargan taqdirda Uyushma tomonidan taqdim etiladigan vaqtinchalik akkreditatsiya va kasbiy uyushma tomonidan taqdim etiladigan yakuniy akkreditatsiya a'zosi barcha shartlarga javob bergan nomzod qabul qilinadi [4].

Oilaviy mediatorlik reglamentiga ko'ra, mediatorlar vaqtinchalik akkreditatsiyadan o'tishlari va quyidagi mezonlarga javob berish shart:

1) Kvebek advokatlar assotsiatsiyasi, Kvebek notariuslar palatasi, kasbiy va ta'lim bo'yicha maslahatchilar professional gildiyasi, Kvebek psixologlari gildiyasi, Kvebek ijtimoiy ishchilari va oilaviy terapevtlari professional uyushmasi, kasbiy uyushma a'zosi bo'lishi lozim. Pedagogik psixologlar yoki mudofaa markazi bo'lgan muassasada ishlash to'g'risidagi qonun ma'nosida bolalik va o'smirlilik davrida sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar, shuningdek, yuqoridagi kasbiy birlashmalardan kamida bittasining talablariga javob berishi;

2) Uyushmaga a'zo bo'lish to'g'risidagi arizadan oldingi besh yil ichida qabul qilish oilaviy mediatsiya bo'yicha 60 soat davom etadigan ixtisoslashtirilgan o'quv kursi;

3) Soha mutaxassislik bo'yicha nomzod a'zo bo'lgan kasbiy uyushmada kamida uch yillik amaliy ish stajiga ega bo'lishi yoki advokatlik faoliyati bilan kamida 1 yil amaliy ish stajiga egaligi;

4) Akkreditatsiyadan o'tgandan keyin ikki yil mobaynida Assotsiatsiya tomonidan akkreditatsiya qilingan mediator nazorati ostida kamida 10 ta oilaviy mediatsiya o'tkazish majburiyatini oladi. Mediatorlardan kamida 40 ta oilaviy mediatsiyani o'tkazish tajribasiga ega bo'lishi talab qilinadi. Xuddi shu muddatda nomzod kamida 45 soat oilaviy mediatsiya bo'yicha malaka oshirish kursidan o'tishi kerak. Oila mediatorlarini tayyorlashning asosiy kursi rejasiga quyidagilar kiradi:

Oilaviy mediatsiyaning iqtisodiy, huquqiy va soliq jihatlarini bo'yicha 15 soatlik mashg'ulotlar va mediatsiya tartibi bo'yicha 24 soat mashg'ulotlar advokat tomonidan o'tkazilishi kerak;

Ijtimoiy ishchi tomonidan psixologik va psixo-ijtimoiy jihatlar bo'yicha 15 soatlik mashg'ulotlar;

Oilaviy zo'ravonlik bo'yicha 6 soat darslar. Bunday mashg'ulotlar o'tkazilishi mediatorlarga talab sifatida keltirilgan.

Kvebek oilaviy mediatorlar assotsiatsiyasi mediatorlarga daslab advokatlar tomonidan o'quv mashg'ulotlar olib borishini aniq belgilab bergan. Chunki advokatlar mediator sifatida ham taraflarni ish jarayonida hatto ijro bosqichlarida ham yarashtirish imkoniyatidan foydalanish huquq borligini nazarda tutgan. Kanada advokatlar assotsiatsiyasida advokatlarni ro'yhatga o'ish bilan birgan mediatorlik imtixonlaridan ham o'tkazadi. Bu bilan advokatlar professional mediator sifatida ham faoliyat olib bo'rish mumkinligini anglatadi.

O'zbekiston Respublikasining "Mediatsiya to'g'risida"gi qonunida Mediatorning faoliyati professional yoki noprofessional asosda amalga oshirilishi mumkinligi hamda ularga qo'yilgan talablar belgilangan. Unga ko'ra Professional asosdagi mediator faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan mediatorlarni tayyorlash dasturi bo'yicha maxsus o'quv kursidan o'tgan, shuningdek Professional mediatorlar reyestriga kiritilgan shaxs amalga oshirishi mumkin.

Noprofessional asosdagi mediator faoliyatini yigirma besh yoshga to'lgan va mediator vazifalarini bajarishga rozilik bergan shaxs amalga oshirishi mumkin.

Noprofessional asosdagi mediator faoliyatini amalga oshiruvchi shaxs ham O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan tasdiqlanadigan mediatorlarni tayyorlash dasturi bo‘yicha maxsus o‘quv kursidan o‘tishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasining «Mediatsiya to‘g‘risida»gi qonunida mediatorlik faoliyati bilan shug‘ulanish taqiqlangan holatlar ham nazarda tutilgan. davlat vazifalarini bajarish uchun vakolat berilgan yoki unga tenglashtirilgan shaxs, (bundan notariuslar mustasno), muomala layoqati cheklangan yoki muomalaga layoqatsiz deb topilganligi to‘g‘risida sudning qonuniy kuchga kirgan hal qiluv qarori mavjud bo‘lgan shaxs, sudlanganlik holati tugallanmagan yoki sudlanganligi olib tashlanmagan shaxs va o‘ziga nisbatan jinoiy ta‘qib amalga oshirilayotgan shaxslar mediatorli faoliyatini amalga oshira olmaydi.

O‘zbekiston Respublikasining “Advokatura to‘g‘risida”gi qonunning 3-moddasi 3-qismning 3-bandiga asosan patent vakili va mediator sifatidagi faoliyat shug‘ulanishi mumkinligi belgilanishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasida ham advokatlar mediator sifatida faoliyat bilan shug‘ullanish huquqiga egaligi va mamalaka talablari to‘g‘ri kelishligi qonunlar bilan tartibga solingan.

Afsuski, hamma mamlakatlarda ham vositachilarga qo‘yiladigan aniq talablar tizimi mavjud emas. Buyuk Britaniyada hozirda mediatorlik kasbga qabul qilishning yagona tartibi mavjud emas. Mediatsiya maxsus tayyorgarlik yoki biron bir asosiy kasbiy ta‘limni talab qilmaydi. Mediatorlarni akkreditatsiya qilish va attestatsiyadan o‘tkazish masalalari xususiy tashkilotlarga yuklangan.

Shu munosabat bilan, Angliya va Uelsdagi fuqarolik va tijorat mediatsiya sohasidagi eng yirik o‘zini o‘zi tartibga soluvchi organ bo‘lgan Fuqarolik vositachiligi kengashi mediatorlarni sertifikatlashda eng talabchan hisoblanadi. Ushbu tashkilotdagi akkreditatsiya tizimi quyidagilarni belgilaydi:

mediator huquq sohasida professional malakaga ega bo‘lishi yoki fuqarolik yoki tijorat mediatsiyasi sohasida ishlash uchun qonunchilikni etarli darajada bilishini namoyish qilishi kerak;

mediator xulq-atvor qoidalariga rioya qilishi kerak;

mediatorlik tartib-taomillarida ishtirok etish tajribasiga ega bo‘lsa (yillik mediatsiyalar soni belgilanadi), mediator har yili o‘z malakasini oshirishi shart.

AQShda mediatorga qo‘yiladigan talablarning yagona ro‘yxati ham yo‘q. Mediator o‘z xizmatlarini taqdim etayotgan davlatga qarab, unga turli xil talablar qo‘yilishi mumkin, ularni 3 toifaga bo‘lish mumkin:

Trening. Mediator rasmiy hujjatga ega bo'lishi kerak, yigirma dan qirq soatgacha davom etadigan maxsus mashg'ulotlarda qatnashgan bo'lishi lozim;

Tajriba. Bu toifa mediatorning ustoz nazorati ostida muayyan miqdordagi ishlarda ishtirok etishi kerakligini anglatadi. Ishlar soniga bo'lgan talab shtatdan shtatga farq qiladi. Ba'zi shtatlarda protsessda ishtirok etish shart emas, mediator sifatida litsenziyaga ega bo'lish kifoya.

Ta'lim. Ba'zi shtatlarda huquqshunoslik darajasi etarli. Pensilvaniya kabi boshqa mamlakatlarda, huquqshunoslik darajasiga qo'shimcha ravishda, mediator kamida quyidagi sohalarda bakalavr darajasiga ega bo'lishi kerak: psixiatriya, psixologiya, psixologik maslahat va oilaviy terapiya yoki sotsiologiya kabi ma'lumotlarga ega bo'lishi nazarda tutilgan [6].

Mediatorning ishiga qo'yiladigan turli talablarning yorqin misoli Texas va Minnesota shtatlarining qonunlaridir. Texas mediatorning o'tishini ta'minlaydi. Kamida qirq soatlik sertifikatlangan o'quv dasturi. Minnesota ham xuddi shunday talablarga ega, ammo ular faqat bolalarni vasiylik qilish bo'yicha advokat-mediatorlarga nisbatan qo'llaniladi. [7]

Biroq mediatorning malaka va ko'nikmalariga qo'yiladigan talablar bilan bir qatorda, mediatorning axloqiy fazilatlariga ham qo'yiladigan talablar ro'yxati mavjud. Mediatorlar uchun Yevropa odob-axloq kodeksi mavjud bo'lib, u ko'pincha mediatorga qo'yiladigan axloqiy talablarni aniqlab beradi. Ushbu Kodeksga muvofiq, mediator oilaviy nizolarni hal etishda quyidagilarga majburdir:

1) mustaqil bo'lish. Mediator o'z mustaqilligiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan yoki manfaatlar to'qnashuviga sabab bo'lishi mumkin bo'lgan holatlarda mediatsiya faoliyatini amalga oshirishga haqli emas. Bunday holatlarga tomonlardan biri bilan shaxsiy yoki ish munosabatlari kiradi; bevosita yoki bilvosita, moliyaviy yoki boshqa manfaatdorlik, vositachilik natijalari;

2) har qanday tarafga nisbatan xolis va xolis harakat qilish, "betaraflik"ni saqlash;

3) halol(adolatli) bo'lish. Mediator, agar u yaqinlashib kelayotgan kelishuvni amalga oshirish mumkin emas yoki noqonuniy deb hisoblasa, o'z faoliyatini to'xtatishi shart;

4) hurmatda bo'lishi. mediator odamni u kabi qabul qilishga harakat qilishi kerak va unga o'z fikrini qadrlashini va hurmat qilishini ko'rsatish lozim;

5) xushmuomalalikni saqlash. Har holda, haqorat yoki boshqa har qanday holatda aloqaning zo'ravon shakllaridan qochish;

6) nizo taraflarini qo'llab-quvvatlash;

7) mediatsiya jarayonida ixtiyoriy ravishda ishtirok etish;

8) maxfiylikni saqlash. Mediator shaxsiy ma'lumotlarni uchinchi shaxslarga oshkor qilmasligi kerak [8]

Advokatning mediator rol ham xorij davlatlari tomonidan tartibga solingan. Advokatlar bir vaqtning o'zida mediatorlik faoliyati bilan ham shug'ullanishi mumkin. Advokat-mediatorlarga ham talablar va majburiyatlar belgilab qo'yilgan. Mediator rolini bajarish advokatdan tegishli ixtisoslikka va yangi kasbiy ko'nikmalarga ega bo'lishni talab qiladi. Advokat tomonidan "Mediator ishtirokida nizolarni hal qilishning muqobil tartibi (mediatsiya tartibi) to'g'risida" Federal qonunida nazarda tutilgan professional mediatorlar uchun malaka oshirish kursini tamomlash advokatning professional mediatorlar malakasiga ega bo'lishining minimal zarur kafolati bo'ladi. Mediator, uning darajasi huquqiy nizo taraflarida shubha tug'dirmasligi kerak. Advokat tegishli maxsus tayyorgarlikdan o'tgunga qadar advokatlikni mediator sifatida amalga oshirish va reklama qilish qabul qilinishi mumkin emas.

Agar advokat mediator sifatida huquqiy nizoni hal etishda yordam bersa, mediatsiyani tashkil etish va o'tkazishga oid har qanday ma'lumotlar advokat siri bo'ladi va faqat huquqiy nizoning barcha taraflari (ko'rsatuvchilar) birgalikda advokatni ozod qilishga haqli bo'ladi.

Rossiya Federatsiyasi yuridik fanlar nomzodi Ponasyuk, Andrey Mixaylovichlar o'zlarining "Huquqiy nizolarni mediatsiya orqali hal etishda advokatning ishtiroki" ilmiy tadqiqotlari natijasiga ko'ra "Rossiya Federatsiyasida advokatura va advokatura to'g'risida"gi Federal qonunning 6-moddasida Advokatning mediator sifatida mediatsiya tartib-taomilida ishtirok etishidagi bo'liqlarni bartaraf qilish maqsadida "Vositachi ishtirokida nizolarni hal qilishning muqobil tartibi to'g'risida" Federal qonunining qoidalari (protsedurasi) belgilab qo'yilishini tadqiqot natijalarida isbotlab berilgan. Unga muvofiq advokat bir ish bo'yicha manfaatlari bir-biriga zid bo'lgan bir necha tarafning maslahatchisi, himoyachisi yoki vakili bo'lishga haqli emas, lekin mediator sifatida ishtirok etuvchi tomonlarning yarashuviga ko'maklashishi tadqiqot natijasiga ko'ra mumkinligi ko'rsatilgan.[8]

Advokat tomonidan huquqiy nizolarni hal etishda mediatorning roliga faqat advokatlik faoliyati doirasida yo'l qo'yiladi. Taraflarga nizoni hal etish bo'yicha o'zaro maqbul yoki o'zaro manfaatli kelishuvga erishishda yordam berish orqali advokat-mediator bir vaqtning o'zida tomonlarning har birining manfaatlarini ko'zlab ish yuritadi, lekin hech qanday tarzda bir tomonning manfaatlarini ko'zlab, nizoni hal etishda manfaatdor bo'lmaydi. Ushbu shaklda advokatlikni amalga oshirishda

advokat bahsli masalalarni birgalikda ko'rib chiqishni tashkil etish va o'tkazishda va o'zaro kelishmovchiliklarni tugatish uchun qulay shart-sharoitlarni ishlab chiqishda taraflarning mustaqil umumiy yordamchisi sifatida ishlaydi.

Advokatning mediator rolini bajarishining o'ziga xos xususiyati mediator advokat tomonidan nizoning barcha tomonlariga ular o'rtasida mavjud kelishmovchiliklarni birgalikda hal qilishda huquqiy yordam ko'rsatishdan iborat bo'ladi. Mediatsiyaning har bir bosqichida (har bir bosqichida) advokat-mediator tomonidan yuridik yordam ko'rsatilishi alohida ifodaga ega bo'ladi.

XULOSA

Umuman olganda, shuni ta'kidlash kerakki, bugungi kunda mediatorlar uchun umume'tirof etilgan standartlar mavjud emas, ammo mediatorlarni xalqaro sertifikatlash mezonlari va malaka mezonlarini ishlab chiqqan Xalqaro Mediatsiya instituti mavjud.

Dunyoning aksariyat rivojlangan mamlakatlarida mediatorning faoliyati qonun bilan tartibga solinadi va ham professional, ham noprofessional asosda amalga oshiriladi, biroq bir qator mamlakatlarda subyektlarning qonunchiligida mediatorlik faoliyati uchun qo'shimcha talablar belgilanishi mumkin. Shu bilan birga, O'zbekistonda bo'lgani kabi, professional mediatorlar ko'pincha oliy ma'lumotga ega yoki mediatsiya tartibini qo'llash bo'yicha qo'shimcha kasbiy ta'lim olgan yoxud advokatlar bo'lishi mumkin.

Oilaviy nizolarni hal qilishda turli mamlakatlarda mediatsiyani qo'llash usullari farq qiladi. Oilaviy nizolarning turlaridan kelib chiqib mediatsiya qo'llash aniq belgilab qo'yilgan bosqichlar mavjud mamlakatlarda mediatsiya mohiyati aniq ochib berilgan. Oilaviy nizolarni hal qilishda advokat-mediatorlarning roli muhim hisoblanadi.

Kanadada oilaviy nizolarni hal qilishda mediatorlardan advokatlik tajribasi talab etiladi. Ko'plab oilaviy nizo taraflari advokatlarni nizoni hal qilishda ular tomonida taklif etilgan shartlarni qabul qilishini bildirgan. Advokatlar sudlarda oilaviy nizolarni hal qilishdan ko'ra sudga qadar taraflarni kelishuvga erishtirish tajribasini qo'llaydi. Bu kelishuvni amalga oshirishda mediator sifatida ishtirok etadi.

Zamonaviy huquqiy amaliyotning muhim elementi huquqiy nizolarni hal qilishga yordam berishdir. Advokatlar nizoni hal qilishda muhim rol o'ynashi mumkin, bu esa printsiptalga boshqa tomon bilan yarashishga urinishni taklif qiladi va tomonlarga kelishmovchiliklarni tugatish shartlarini kelishib olishda samarali yordam beradi. Vakillarga ularning manfaatlari va niyatlariga maksimal darajada

muvofiq ravishda yuridik yordam ko'rsatish har bir aniq nizo bo'yicha yarashuv tartib-taomillarini o'tkazish imkoniyati va shartlarini advokatlar tomonidan ko'rib chiqilishining maqsadga muvofiqligini belgilaydi. Huquqiy nizolarni hal etishda advokatning mediator sifatida ishtirok etishi advokatlikning printsiptal jihatdan yangi va juda istiqbolli mustaqil turiga aylanishi mumkin.

Oilaviy nizolarda mediatorlarning tajribasi va aynan oilaviy huquq masalasida, oilaviy psixolog tajribasi mavjud bo'lganda oilaviy nizoni hal qilishga kirishligi maqsadga muvofiq bo'ladi. Xorij davlatlarni mediatorlarga qo'yilgan talablari nizo turiga qarab ham belgilanishini mediatorlar assotsiatsiyasi tomonidan talab qilinishi belgilab qo'yilgan. Xorij tajtibalaridan foydalangan holatda mamlakatimizda qabul qilingan mediatsiyaga doir qonun hujjatlarida oilaviy nizolarda mediatsiyani qo'llash o'rinlarini va chegaralarini belgilab qo'yish hamda mediatorlar palatasini tashkil qilish kelgusida mediatsiyani nizolarni hal qilishda muhim ahamiyatligini oshiradi.

REFERENCES

1. Худойкина, Т. В., & Сайфетдинова, А. Ф. (2018). Требования, предъявляемые к медиаторам в России и за рубежом. *Бюллетень науки и практики*, 4(6), 324-327.
2. Крысова В.Г. Использование института медиации при разрешении споров в международном семейном праве // Научные исследования в области юриспруденции. Саратов, 2017. С. 32-34.\
3. Civil mediation council provider registration scheme. URL: <https://civilmediation.org/for-mediators/membership/>
4. Federal Law of Austria of May 1, 2004 «On Mediation in Civil Affairs». Available at: http://mediators.ru/eng/about_mediation/foreign_law/austria/text2 [Accessed 08/08/2019]
5. Гайдаенко-Шер, Н. И. (2017). Унификация требований к квалификации медиатора: медиатор и медиатор в семейных спорах. *Актуальные проблемы российского права*, (5 (78)), 56-60.
6. Court-Certified Mediator Qualification Requirements in the US. URL: <https://legalstudiesms.com/learning/court-certified-mediator-qualification-requirements/>
7. Колясникова Ю.С. Требования, предъявляемые к посредникам. Зарубежный опыт // Законы России: опыт, анализ, практика. 2009. № 8. С. 68-73.

8. European Code of Conduct for Mediators. Available at: http://fedim.ru/wp-content/uploads/2014/07/Code_of_Conduct_ru.pdf [Accessed 08/08/2019];
9. Кандидат юридических наук Понасюк, Андрей Михайлович “Участие адвоката в урегулировании юридических споров посредством медиации” диссертации ВАК РФ 12.00.11 <https://www.dissercat.com/content/uchastie-advokata-v-uregulirovanii-yuridicheskikh-sporov-posredstvom-mediatsii/read>;
10. (2012) Gesetz zur der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung. Bundesgesetzblatt Jahrgang, I, 35.
11. Familienmediation - Mediation von Rechtsanwälten <https://steltzerkanzlei.de/mediation/familienmediation>
12. Кодиралиев, С. (2022). Адвокатлар палатаси фаолиятини такомиллаштириш масалалари. *Общество и инновации*, 3(1/S), 49-54.
13. Кодиралиев Саддам, Тулаганова Гулчехра Роль адвоката в реализации права на защиту и квалифицированную юридическую помощь, установленного Конституцией Республики Узбекистан // Review of law sciences. 2020.
14. Qodiraliyev S. PECULIARITIES OF THE INTRODUCTION OF MODERN INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE COURTS //Conference Zone. – 2021. – С. 44-48.
15. Matmurotov A. Analysis Of The Requirement Having Work Experience In The Legal Profession For A Person Applying For The Status Of An Advocate In Order To Obtain A License For The Right To Practice Law //The American Journal of Political Science Law and Criminology. – 2021. – Т. 3. – №. 12. – С. 50-55.
16. Matmurotov A. AN ANALYSIS OF SOME OF THE REQUIREMENTS FOR OBTAINING THE STATUS OF AN ADVOCATE IN FOREIGN COUNTRIES. – 2021.
17. Матмуротов А. Малака имтиҳонини топшириш тартибини такомиллаштириш масалалари //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 12/S. – С. 205-221.
18. Нурумов Д. Д. АДВОКАТНИНГ ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИГА ЮРИДИК ЁРДАМ КЎРСАТИШ ФАОЛИЯТИНИНГ НАЗАРИЙ-ҲУҚУҚИЙ МАСАЛАЛАРИ //ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ. – 2021. – Т. 6. – №. 7.
19. Хакимова К. Заключение соглашения об оказании юридической помощи между адвокатом, адвокатской фирмой и коллегией адвокатов в Республике Узбекистан //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 10/S. – С. 588-593.

20. Valisher, D. (2020). TOPICAL ISSUES OF THE ESTABLISHMENT OF THE LEGAL STATUS OF ADVOCACY STRUCTURES. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(06), 12-18.